

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจโดยเริ่มตั้งแต่กลางปี 2540 เป็นต้นมา ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ได้ลดลงมากที่สุดในปี 2541 ถึงร้อยละ -10.5 และในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจพบว่า การออมของภาคครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากภาคการออมอื่นๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังพบว่าในปี 2541 เป็นปีแรกที่ประเทศไทยมีช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุนเกินดุลในรอบหลายปีที่ผ่านมา หลังจากนั้นช่องว่างที่เกินดุลนั้นแคบลงทุกปี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของการออมในภาคครัวเรือนน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุนแคบลง

การศึกษากาวิเคราะห์เปรียบเทียบการออมของครัวเรือนในช่วงก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจซึ่งเป็นผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มรายได้ ค่าใช้จ่าย และการออมของครัวเรือนในประเทศไทย รวมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยในช่วงก่อนและหลังวิกฤตทางเศรษฐกิจ ได้ใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในประเทศไทย ซึ่งจัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2537 และปี 2547 สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1 ผลการศึกษา

ในปี 2547 ซึ่งเป็นช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ครัวเรือนในทุกภูมิภาคมีแนวโน้มของรายได้ ค่าใช้จ่าย และเงินออม โดยรวมสูงขึ้นจากปี 2537 ซึ่งเป็นช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ รวมทั้งครัวเรือนในเขตเทศบาลจะมีรายได้ และเงินออมสูงกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของเงินออมเฉลี่ยต่อรายได้ของครัวเรือน พบว่า ในปี 2547 เงินออมเฉลี่ยต่อรายได้ของครัวเรือนโดยรวมมีสัดส่วนสูงขึ้นมีเพียงครัวเรือนในภาคกลางในเขตเทศบาลเท่านั้นที่มีสัดส่วนลดลง และเมื่อพิจารณาเงินออมของครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ โดยจำแนกตามชั้นรายได้ พบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในชั้นที่สูงกว่าจะมีความสามารถในการออมเงินมากกว่า และเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง 2 ช่วงเวลา พบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 20,001-30,000 บาท จะมีสัดส่วนของเงินออมต่อรายได้ในปี 2547 สูงกว่าปี 2537 มากกว่าครัวเรือนในชั้นรายได้อื่นๆ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้าย (MPS) และค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ย (APS) พบว่า ค่า MPS ที่คำนวณได้มีค่าสูงกว่าค่า APS ทุกกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งในปี 2547 ค่า APS ที่คำนวณได้มีค่าสูงกว่าปี 2537 ทุกกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีค่า MPS ในปี 2547 สูงขึ้นจากปี 2537 ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่มีความสามารถในการออมเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกเขตเทศบาล และภาคใต้ในเขตเทศบาล

สำหรับปัจจัยที่กำหนดการออม พบว่า รายได้ของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนในทุกภูมิภาคทั้งในช่วงก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออมของครัวเรือนซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดสมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ของเคนส์ ที่ว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้ครัวเรือนมีเงินออมเพิ่มขึ้น ส่วนขนาดของครัวเรือนที่เป็นปัจจัยกำหนดการออมในเชิงลบก็จะเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าครัวเรือนที่มีขนาดเล็ก ทั้งค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายในการศึกษา รวมไปถึงค่าสาธารณูปโภคต่างๆ และค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้ความสามารถในการออมของครัวเรือนลดลง นอกจากนี้ยังพบว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้เป็นปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนในภาคกลางแต่อย่างใดไม่ว่าจะเป็นในช่วงก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจพบว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้เป็นปัจจัยที่กำหนด การออมของครัวเรือนในภูมิภาคที่มีรายได้และเงินออมสูงอย่างในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และภาคกลาง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานวัฏจักรชีวิตของแอนโดและโมดิเกลียนี ในขณะที่จำนวนผู้รับเงินรายได้ก็ไม่ได้เป็นปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในเขตเทศบาลหรือครัวเรือนนอกเขตเทศบาล

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์ที่กำหนดการออมของครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ ระหว่างก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พบว่า มีเพียงครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นอกเขตเทศบาลเท่านั้นที่มีพฤติกรรมการออมในช่วงก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน ส่วนครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในเขตเทศบาล และครัวเรือนในภูมิภาคอื่นๆ ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลมีพฤติกรรมการออมที่แตกต่างกันระหว่างช่วงก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า วิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยในปี 2540 มีผลทำให้แบบแผนในการดำรงชีวิตของครัวเรือนในภูมิภาคดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้พฤติกรรมการออมของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไป

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนในบางภูมิภาคจะมีปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนแตกต่างจากครัวเรือนในภูมิภาคอื่นๆ เนื่องมาจากความแตกต่างทางสภาพเศรษฐกิจ ทางด้านโอกาสในการทำงานและด้านอื่นๆ ในการส่งเสริมนโยบายการออมของครัวเรือนควรพิจารณาถึงสถานภาพของครัวเรือนในแต่ละภูมิภาคว่าควรส่งเสริมการออมของครัวเรือนในด้านใด ทั้งการสร้างโอกาสในการมีงานทำให้แก่สมาชิกในครัวเรือน เพราะการที่ครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกที่รับเงินรายได้เพิ่มมากขึ้น จะมีผลทำให้รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นและมีเงินออมเพิ่มขึ้น รวมทั้งพิจารณาถึงการตอบสนองของการออมต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นของครัวเรือนในแต่ละภูมิภาคเนื่องจากมีปัจจัยที่กำหนดความสามารถ สิ่งจูงใจ และโอกาสในการออมที่แตกต่างกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการออม (MPS) แล้ว สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. นโยบายการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนจะมีผลมากต่อการออมของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนอกเขตเทศบาล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนอกเขตเทศบาล และภาคใต้ในเขตเทศบาล เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนในภูมิภาคอื่นๆ เนื่องจากมีค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายสูง ดังนั้น ในการส่งเสริมการออมจึงควรสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนในระยะยาว ส่วนภูมิภาคที่ครัวเรือนมีค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้ายต่ำสุดก็คือในภาคกลางนอกเขตเทศบาล ซึ่งเป็นเขตที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และสัดส่วนของค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของครัวเรือนสูง แต่เมื่อพิจารณาประเภทค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในภูมิภาคดังกล่าวแล้ว พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าสินค้าและบริการ ดังนั้น ในการส่งเสริมการออมของครัวเรือนจึงควรใช้นโยบายการสร้างวัฒนธรรมในการออมโดยการกระตุ้นการลดการใช้จ่ายของครัวเรือนแทน

2. เมื่อพิจารณา ค่า MPS เปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในเขตเทศบาลและครัวเรือนนอกเขตเทศบาล พบว่า ในปี 2547 ส่วนใหญ่แล้ว ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลจะมีค่า MPS สูงกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการตอบสนองด้านการออมเงินสูงกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล ทั้งนี้ เนื่องจากแบบแผนการใช้จ่ายของครัวเรือนเอื้อต่อการออมของครัวเรือนมากกว่า ดังนั้น รัฐบาลจึงควรสนับสนุนการกระจายรายได้ไปสู่ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมากขึ้น เช่น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน การจัดตั้งสถาบันการเงิน รวมทั้งการสร้างโอกาสในการมีงานทำให้แก่สมาชิกของครัวเรือนเพื่อเพิ่มรายได้และการออมของครัวเรือนให้มากขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาเปรียบเทียบการออมของครัวเรือนในด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนอื่นๆ หรือเปรียบเทียบการออมของครัวเรือนตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนเพื่อให้ได้รายละเอียดต่างๆ มากขึ้น